

Nr 4.

Av herr **Wagnsson**, *angående provisorisk omorganisation av tekniska skolan i Stockholm.*

Tekniska skolan i Stockholm började sin verksamhet under sin första form höstterminen 1844 och fick år 1878 en organisation, som i stort sett ännu består. Skolans omorganisation har därför länge stått på dagordningen. Frågan härom har behandlats dels av en år 1907 tillsatt kunglig kommitté, som år 1912 avgav sitt betänkande, dels i förslag av sakkunniga tillkallade av skolöverstyrelsen år 1919, dels i amanuensen Carl Gunnes framställning år 1931 och dels i svenska slöjdföreningens uttalande år 1933. Rörande särskilt omorganisationen av den till skolan förlagda utbildningen av teckningslärare ha dessutom gjorts uttalanden bl. a. dels vid läroverkslärarmöte år 1919 och vid teckningslärarmöte år 1920, dels av skolöverstyrelsens sakkunnige år 1922, dels i skolöverstyrelsens hemställan år 1929 och i teckningslärarnas riksförbunds hemställan år 1935, dels i skolöverstyrelsens skrivelse år 1936 och dels vid teckningslärarmöte år 1938. De gjorda uttalandena och förslagen ha emellertid ej lett till avsett resultat. Slutligen ha särskilt tillkallade sakkunniga, 1936 års yrkesskolesakkunniga, behandlat frågan och framlagt betänkande med förslag rörande omorganisationen av vissa delar av tekniska skolan (Statens offentliga utredningar 1938: 8) samt angående utbildningen av lärare i teckning och i slöjd samt för yrkesundervisningen (1938: 49).

De nämnda sakkunnigas förslag har visserligen i stort sett tillstyrkts av hörda myndigheter men ett genomförande i större utsträckning av förslaget torde av ekonomiska skäl nu icke kunna tänkas. Frågan om de av de sakkunniga föreslagna slöjdläroverksseminariet och yrkespedagogiska centralanstalten torde därför böra ställas på framtiden, och utbildningen av lärare i slöjd och för yrkesundervisningen torde än så länge kunna ske som förut. Det trängande behovet av en rationellt lagd utbildning av konsttekniska krafter för konsthantverket och konstindustrien och av lärare i teckning för de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter torde däremot nödvändiggöra att snarast möjligt något åtgöres härför. De i dessa avscenden framförda förslagen i de sakkunnigas omfattningsrika utredningsarbete och i de yttranden härom, som gjorts av hörda myndigheter och korporationer, böra tillvaratagas medan de ännu äga det aktuella karaktär. Ett uppskjutande av ställningstagandet till ifrågavarande ärenden skulle förhålla frågans lösning till en obestämd framtid och förorsaka ytterligare utgifter från statens sida för nya utredningar, som då otvivelaktigt bliva nödvändiga. Även under nuvarande statsfinansiella läge kunna sådana förbättringar företagas i skolans organisation och arbets sätt, som äro möjliga att genomföras utan extra kostnader.

Tekniska skolan i Stockholm omfattar för närvarande fem avdelningar, nämligen teknisk afton- och söndagsskola, som bedriver undervisning huvudsakligen aftnar och kvällar, samt teknisk skola för kvinnliga lärjungar, som är dag-skola, vilka båda skolor ha karaktär av lägre skola, vidare högre konstindustriell skola, som är treårig dagskola, med underavdelning för bildande av lärare i teckning och välskrivning, det s. k. teckningslärarseminariet, samt byggnadsyrkesskola och maskinyrkesskola. De två sistnämnda skolorna hålla nu på att avvecklas, sedan tekniska läroverket i Stockholm upprättats.

Angående de sakkunnigas förslag kan till en början i korthet anföras följande.

De sakkunniga föreslå, att afton- och söndagsskolan avvecklas och att skolan för kvinnliga lärjungar tillika med högre konstindustriella skolan omdanas till en statens tekniska fackskola för konstyrkena, i korthet benämnd konstfackskolan. Konstfackskolan skulle omfatta en ettårig lägre kurs och en tvåårig högre kurs. För elever, som genomgått konstfackskolan, skulle finnas vissa ettåriga påbyggnadskurser av högskolekaraktär. Teckningslärarseminariet skulle ombildas till ett teckningslärarinstitut, anknutet till konstfackskolan, och omfatta fyra årskurser, varav första årskursen skulle motsvara konstfackskolans lägre kurs.

Till de sakkunnigas förslag och de med anledning därav från olika håll gjorda uttalandena kan knytas den reflexionen, att många av de föreslagna förbättringarna kunna åstadkommas inom ramen för tekniska skolans nuvarande arbetssätt och den för skolan uppgjorda utgiftsstaten. Så t. ex. kunna de föreslagna undervisningsplanerna i stort sett genomföras, varvid de kursmoment, som tillhöra konstfackskolans och teckningslärarinstitutets såsom förberedande kurs betecknade lägre kurs eller årskurs 1, i likhet med vad som för närvarande sker genomgås i afton- och söndagsskolan eller i skolan för kvinnliga lärjungar. Högre konstindustriella skolan skulle då komma att motsvara den föreslagna konstfackskolans högre kurs och alltså bliva tvåårig och det föreslagna teckningslärarinstitutet bliva treårigt. Intet torde därvid hindra, att skolan för kvinnliga lärjungar får emottaga även manliga elever liksom afton- och söndagsskolan, såsom nu är fallet, även i fortsättningen blir öppen för kvinnliga elever.

Vad angår namnet på läroanstalten och på dess olika avdelningar torde de nuvarande benämningarna kunna bibehållas med undantag av avdelningen för utbildning av teckningslärare, som enligt de sakkunnigas förslag lämpligen bör kallas teckningslärarinstitut.

Av största betydelse för en läroanstalt av ifrågavarande slag är givetvis sammansättningen av läroanstaltens styrelse. För närvarande utgöres tekniska skolans styrelse av en ordförande, som förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen, samt av fem för en tid av tre år valda ledamöter, av vilka en efter förslag av skolöverstyrelsen utses av Kungl. Maj:t, en av Stockholms stadsfullmäktige, en av lärarkollegiet vid tekniska högskolan, en av akademien för de fria konsterna och en av svenska slöjdföreningens styrelse, varjämte skolans föreståndare är ledamot av styrelsen. De sakkunniga anse, att styrelsen

även i fortsättningen delvis bör hava ovan angiven sammansättning utom i fråga om representanten för lärarkollegiet vid tekniska högskolan, enär anledning saknas att efter utbrytningen av maskin- och byggnadsyrkesskolorna m. m. upprätthålla förbindelsen med tekniska högskolan. Vidare framhålla de sakkunniga värdet av att i styrelsen finnas representanter för yrkesutövarna inom hantverket och industrien såväl arbetare som arbetsgivare. Dessutom föreslå de sakkunniga, att styrelsen i sin helhet förordnas av Kungl. Maj:t. Skolans styrelse skulle alltså lämpligen kunna bestå av nio ledamöter. Vid ledighet skulle avgivas förslag för ordförandeplatsen och en ledamot av skolöverstyrelsen samt för en ledamotsplats vardera av Stockholms stad, svenska slöjdföreningen, akademien för de fria konsterna, Sveriges hantverksorganisation, Sveriges industriförbund och landsorganisationen, varjämte skolans föreståndare, som bör kallas rektor, skall vara självskriven ledamot av styrelsen (1938:8, sid. 75 f.). De sakkunnigas förslag att de vid ledighet avgivna förslagen skulle upptaga tre alternativ torde böra accepteras utom i fråga om ordförandeplatsen.

Av största vikt är även att skolan ställes under ledning av en rektor, vars avlöning är så avpassad att han helt kan ägna sig åt tjänsten. För närvarande har föreståndarbefattningen karaktär av bisyssla. Enligt de sakkunnigas förslag skulle rektor åtnjuta samma avlöning som rektor vid tekniskt eller allmänt läroverk tillhörande grupp I, varjämte han skulle erhålla det särskilda arvode, som tillkommer rektor vid provårsläroverk. Dessa krav på rektors avlöning synas vara skäliga, enär skolans mångsidighet och stora omfattning samt dess ställning som landets främsta konsttekniska läroanstalt och som utbildningsanstalt för teckningslärare även i fråga om de blivande teckningslärarnas praktisk-pedagogiska utbildning gör att skolans rektor måste fylla högt ställda fordringar både med avseende på organisationsförmåga, allmänbildning, pedagogiska insikter, konsttekniskt omdöme och personliga egenskaper i övrigt.

En rektor vid tekniskt eller allmänt läroverk tillhörande grupp I har avlöning efter lönegrad E 13 och 36 löneklassen, vilken på I-ort utgör 15.030 kronor. Härtill kommer ett rörligt tillägg på 9 procent beräknat efter högst 900 kronor per månad, vilket gör 81 kronor per månad och per år 972 kronor. Hela avlöningen belöper sig alltså på 16.002 kronor. Härifrån avgår per år för tjänstepension 420 kronor och för familjepension 411 kronor eller tillhopa 831 kronor. Nettoavlöningen uppgår alltså till $16.002 - 831 = 15.171$ kronor. För rektor vid provårsläroverk tillkommer ett särskilt arvode å 1.500 kronor per år.

Vad nu avlöningen för rektor vid tekniska skolan angår så bör påpekas, att den av Kungl. Maj:t senast tillsatta föreståndaren, Th. Thorén, var förordnad utan tidsbegränsning och att han på egen begäran erhöll avsked från och med den 1 nov. 1936. Dessförinnan hade riksdagen år 1935 genom särskilt beslut tillerkänt honom viss pension (1938:8, sid. 78). För att ej föregripa en framtida omorganisation av tekniska skolan synes lämpligt, att rektorn förordnas enligt nuvarande grunder och att civila tjänste- och familjepensionsreglementena ej bliva tillämpliga på honom. Ej heller skulle det rörliga tillägget för

närvarande ifrågakomma. Ur dessa synpunkter synes den bästa lösningen vara att fixera avlöningen till ett visst belopp. På grund av vad i det föregående framhållits i fråga om skolans betydelse och fordringarna på skolans rektor torde detta belopp icke kunna sättas lägre än 15.000 kronor. Dyrtidstillägg skulle ej utgå å detta belopp. Det ifrågasatta särskilda arvodet å 1.500 kronor, som utgår till rektor vid provårsläroverk, torde för närvarande ej behöva komma i fråga.

Angående rektors tjänstgöringsskyldighet föreslogo de sakkunniga, att rektorn i likhet med rektorerna vid dessa högre allmänna läroverk skulle erhålla en till 8 veekotimmar minskad tjänstgöringsskyldighet, omfattande c:a 300 timmar (1938:8, sid. 82 och 87). Detta synes skäligt med tanke på bl. a. det omfattande organisationsarbete, som kommer att påvila honom inte blott i början utan ock i fortsättningen för att skolan skall kunna följa med sin tid. Rektor Thoréns tjänstgöring som lärare omfattade 14 veekotimmars undervisning i högre konstindustriella skolan och 25 timmars föreläsning under arbetsåret, vilken tjänstgöring för närvarande är uppdelad på skilda lärare som vikarier. Enär arbetsåret i högre konstindustriella skolan omfattar 36 veekor, utgör 8 veekotimmars undervisning här $8 \times 36 = 288$ timmar. Läggas härtil de förut nämnda 25 föreläsningstimmarna, blir summan 313 timmar, alltså ungefär det antal de sakkunniga föreslagit. Rektorns till 8 veekotimmar minskade tjänstgöringsskyldighet nödvändiggör att 6 veekotimmar fortfarande övertagas av vikarie, alltså $6 \times 36 = 216$ timmar. Arvodet per timme torde kunna sättas till 4 kronor, vilket utgör 864 kronor per arbetsår. Härtil kommer dyrtidstillägg kronor 302:40. Arvodet till vikarien belöper sig alltså på kronor 1.166:40.

För avlöning till rektor och arvode till vikarie erfordras alltså ett belopp av kronor 16.166:40. Detta belopp kan erhållas av vissa i skolans utgiftsstat upptagna medel. Härvid är att märka följande.

Rektor Thorén uppbar i rektorsarvode 4.500 kronor och som avdelningsföreståndare för högre konstindustriella skolan 800 kronor, vilka båda belopp uppbäras av nuvarande t. f. föreståndaren, vidare för sin undervisning 3.210 kronor och för föreläsningarna 500 kronor eller tillsammans 3.710 kronor, vilket belopp för närvarande är uppdelat på de skilda vikarierna. På samtliga dessa belopp, inalles 9.010 kronor, utgår dyrtidstillägg, för närvarande 35 procent eller kronor 3.153:50 (1938:8, sid. 78 nedtill och sid. 79 upptill). Totalsumman av de nu nämnda beloppen utgör kronor 12.163:50.

Till rektors avlöning och vikariens arvode kunna läggas andra i utgiftsstaten upptagna medel.

Bland dessa medel märkes först det arvode, som nu utgår till avdelningsföreståndaren för skolan för kvinnliga lärjungar. Enligt § 65 i stadgan för tekniska skolan (1938:8, sid. 131) åligger föreståndaren att utöva den närmaste ledningen av afton- och söndagsskolans verksamhet, och enligt § 66 har föreståndaren förordnats av styrelsen att vara avdelningsföreståndare jämväl för högre konstindustriella skolan. Sedan maskin- och byggnadsyrkesskolorna utbrutits ur

tekniska skolan, omfattar tekniska skolan förutom de två förstnämnda avdelningarna även skola för kvinnliga lärjungar. För denna skola är för närvarande av styrelsen förordnad en föreståndarinna. Kommer emellertid denna skola, såsom här ovan är berört, att emottaga även manliga elever liksom afton- och söndagsskolan, såsom nu är fallet, bliva öppen även för kvinnliga elever, torde det vara onödigt att anställa en särskild föreståndarinna för skolan i fråga. Lämplighetshänsyn tala också för att skolans rektor bör utöva den närmaste ledningen av även skolan för kvinnliga lärjungar. Till hans avlöning torde därför böra läggas det hittills till föreståndarinnan utgående arvodet å 800 kronor (1938:8, sid. 121) jämte dyrtidstillägget 280 kronor eller tillsammans 1.080 kronor.

Bland nämnda medel märkas vidare arvodet till styrelsens sekreterare. Enligt § 57 i stadgan för tekniska skolan äger styrelsen att antaga en sekreterare, vilken det åligger att föra protokoll vid styrelsens sammanträden samt att biträda föreståndaren med åtskilliga göromål. De sakkunniga ansågo att åt innehavaren av den föreslagna kamrerareysslan bör kunna uppdragas att föra styrelsens protokoll (1938:8, sid. 90). Ur flera synpunkter och på grund av föreliggande förhållanden torde det ligga närmast till hands att skolans rektor, såsom det sker vid flera skolor, är styrelsens sekreterare. Till rektors avlöning bör därför läggas det förut till sekreteraren utgående arvodet å 1.440 kronor (1938:8, sid. 232) jämte dyrtidstillägget 504 kronor eller tillsammans 1.944 kronor.

Till rektors avlöning kunna ytterligare läggas delar av de belopp, som nu utgå till avdelningsföreståndarna för maskin- och byggnadsyrkesskolorna. Dessa belopp äro respektive 720 kronor och 600 kronor (1938:8, sid. 273 kolumn 18 och 16) eller tillsammans 1.320 kronor och med dyrtidstillägg 1.782 kronor. De nämnda skolavdelningarna, vars avveckling tog sin början arbetsåret 1939—1940 med indragning av 1:sta årskursen i vardera skolavdelningen, komma arbetsåret 1940—1941 att vardera omfatta allenast en årskurs, nämligen 3:dje eller sista årskursen. Skäligt synes därför vara att föreståndarna för dessa avdelningar få vidkännas visst avdrag, som bör delas lika på de två avdelningsföreståndarna. Detta gemensamma avdrag kan i och för utjämning sättas till kronor 978:90.

De medel, som stå till förfogande för avlöningen av rektor, kronor 15.000, och bekostande av vikarie för en del av hans undervisning, kronor 1.166:40, eller tillsammans kronor 16.166:40, uppgå alltså till detta belopp, *varför någon merkostnad från statsverkets sida ej kommer att belasta tekniska skolans utgiftsstat.*

Med anledning av förändringarna i tekniska skolans arbetssätt m. m. bör den för skolan nu gällande stadgan överses och kompletteras.

Den här föreslagna provisoriska omändringen av tekniska skolan föregriper på intet sätt en framtida omorganisation av skolan.

På grund av vad sålunda anförts får undertecknad värdsamt hemställa, det riksdagen ville

fastställa rektorns vid tekniska skolan i Stockholm avlöning för år till 15.000 kronor och i samband därmed medgiva ändrade grunder för statsbidragets fördelning samt bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de tillämpningsföreskrifter, som kunna erfordras.

Stockholm den 17 januari 1940.

Ruben Wagnsson.

Bilaga 1.

Sammanställning angående rektors avlöning.

Inkomster.

Rektor som föreståndare för skolan	4,500: —		
som avdelningsföreståndare för h. konst- industriella skolan	800: —		
för 14 veckotimmars undervisning i d:o	3.210: —		
för 25 timmars föreläsning.....	500: —	9,010: —	
dyrtidstillägg, 35 % å 9,010		3.153: 50	12,163: 50
Till rektors avlöning läggas:			
arvodet som avdelningsföreståndare för kv. skolan ...	800: —		
dyrtidstillägg.....	280: —		1,080: —
som styrelsens sekreterare	1,440: —		
dyrtidstillägg	504: —		1,944: —
avdrag från föreståndarearvodena i maskin- och bygg- nadsyrkeskolorna			978: 90
		<u>Summa kronor</u>	<u>16,166: 40</u>

Utgifter.

Rektors avlöning		15,000: —	
Vikarie för rektor 6 veckotimmar under 36 veckor			
= 216 timmar å 4: — kr.	864: —		
dyrtidstillägg å 864: — kr.	302: 40		1,166: 40
		<u>Summa kronor</u>	<u>16.166: 40</u>